

Lunds Universitet
Socialhögskolan
C-uppsats
Termin 6 VT-06

Vad har hänt sedan sexköpslagen trädde i kraft?

En kvalitativ undersökning om attityder till prostitution och
samhällets insatser för kvinnor som vill lämna prostitutionen

Författare: Emma Lindström
 Silvia Liljeberg
Handledare: Lars B Ohlsson

Abstract

Since 1999 Sweden have a law that criminalises the person who buys sexual services instead of criminalising the one who is selling, which in most cases is a woman. Seven years has passed since this law took place and in this study we aim to investigate what kind of help the society offer women in Malmö, Sweden, who wishes to step out of prostitution. Our aim with this study is also to look at the attitudes among citizens towards the new law and prostitution. The research is qualitative and all the six persons we interviewed has knowledge about the problems the women are facing when they want to step out of prostitution. To explain and analyse the answers we are using the theory of empowerment, labelling theory, the theory of gender socialisation and Jürgen Habermas theory of the lifeworld.

The most significant outcome of this study shows a positive result in regard of the laws effectiveness in diminishing street-prostitution to half of what it was before the law was put into practice. Another outcome according to our respondents is that the public's attitudes show both a conservative or liberal direction towards the new law and prostitution.

Innehållsförteckning

Förord	5
1 Inledning	6
1.1 Problemformulering	6
1.2 Syfte	8
1.3 Frågeställningar	8
1.4 Metod och urval	8
1.4.1 Studiens uppläggning och urvalsmetoder	8
1.4.2 Analys och transkribering av intervjuer	9
1.4.3 Etiska överväganden	9
1.4.4 Resultatens tillförlitlighet	10
1.4.5 Källkritik	10
1.5 Centrala begrepp	10
1.5.1 Prostitution	10
1.5.2 Trafficking	11
1.6 Fortsatt framställning	11
2 Introduktion och bakgrundsfakta	12
2.1 Lag om förbud mot köp av sexuella tjänster	12
2.2 Kvinnornas problematik vid uppbrottet ur prostitutionen	13
2.3 Samhällets attityder till prostitution	15
3 Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning	18
3.1 Bakgrunden till Lag om förbud mot köp av sexuella tjänster	18
3.2 Undersökning av attityder till prostitution	19
3.3 Empowerment teorin	20
3.4 Stämplingsteorin	23
3.5 Habermas teori om koloniseringen av livsvärlden	23
4 Intervjuresultat	26
4.1 Presentation av intervjupersoner	26
4.1.1 Prostitutionsgruppen i Malmö	26
4.1.2 RFSU – Riksförbundet För Sexuell upplysning	26
4.1.3 VoB – Vård och Boende	26
4.1.4 Sprutbytesprojektet	26
4.1.5 Sven-Axel Månsson	27

4.2 Vilken hjälp erbjuds kvinnor att ta sig ur prostitutionen	27
4.3 Rådande attityder i samhället till prostitution, före och efter sexköpslagens inträde 1999	30
4.4 Har sexköpslagen lett till en minskning av prostitution i Malmö	34
4.5 Är prostitution ett individuellt eller strukturellt problem	35
5 Analys	36
5.1 Samhällets insatser	36
5.2 Attityder i samhället	37
5.3 Sexköpslagens inverkan	39
6 Slutdiskussion	41
7 Källförteckning	45

Förord

Vi har i denna C-uppsats inom socionomutbildningen valt att undersöka vilken hjälp som finns i Malmö för kvinnor att ta sig ur prostitution. Vårt syfte är även att skapa en insikt i hur samhällets attityder till prostitution ser ut. För att göra detta möjligt har vi gjort intervjuer med RFSU i Malmö, Prostitutionsgruppen i Malmö, Sprutbytesprojektet på MAS, VoB i Malmö samt Sven-Axel Månsson professor vid Malmö högskola. Vi vill tacka alla våra respondenter för ett stort visat intresse och för deras svar på våra frågor vilka ligger till grund för och gjort vår uppsats möjlig.

Vi vill också tacka vår handledare Lars B Ohlsson för god och kritisk handledning, vilket fört oss fram mot vårt mål. Vi vill även rikta ett tack till Agneta Idborn för ”bollning av idéer” och en tankeväckande och intressant diskussion i det inledande skedet av denna uppsats.

Vi hoppas att vi med denna uppsats kommer att kunna bjuda på intressant läsning. Vi kan inte nog poängtera hur viktigt vi tycker det är att belysa och synliggöra problematiken med prostitutionen i vårt samhälle.

Emma Lindström och Silvia Liljeberg

1 Inledning

1.1 Problemformulering

I boken "Vad har mitt liv med lilja att göra" kan man läsa att var åttonde man i Sverige någon gång köpt sexuella tjänster, att mellan 200 och 500 kvinnor kommer till Sverige varje år och blir offer för kvinnohandel, att medelåldern för flickors inträde i prostitution beräknas vara 13-14 år enligt internationella studier (Filminstitutet, 2004). Trafficking är ett relativt nytt fenomen i Sverige. Det är en form av människohandel som innebär att kvinnor från främst Östeuropa säljs för tvångsprostitution till bland annat Sverige. Detta är bara ett fåtal exempel som påvisar prostitutionens allvar och omfattning i samhället.

I många EU länder råder idag en liberal inställning till prostitution, bland annat har länder som Tyskland och Holland legaliserat prostitutionen. Däremot är inte människohandel, det vill säga trafficking, legalt i något av EUs medlemsländer. Ett exempel på legalisering av prostitutionen visades i ett reportage i TV-programmet Kalla Fakta (TV4, 2006-03-01) som uppmärksammade Tysklands liberala inställning till prostitution. Där kan kvinnor som vill prostituera sig rekryteras och få vägledande hjälp via något som kan liknas vid en arbetsförmedling. Ett annat exempel på den liberala inställningen finner man i Holland där funktionshindrade kan ges bidrag från kommunen för att vända sig till sexsamariter för att tillgodose sina sexuella behov. Enligt vår åsikt är det ingen skillnad på en sexsamarit och en prostituerad det är enbart benämningen som är annorlunda.

Prostitution och trafficking är debatterade ämnen och i Sverige pågår just nu en debatt om vad en eventuell bojkott av fotbolls VM skulle innebära för att belysa ett motstånd av prostitution och människohandel. Fotbolls VM är planerat att hållas i Tyskland som i sin tur rustar för att ta emot tusentals supportrar och fans och således möjliga sexköpare. Enligt Kalla Faktas reportage förväntas sexhandeln i Tyskland öka med 30 procent i och med fotbolls VM, och man förbereder sig bland annat med att bygga ut bordeller, anordna tillfälliga baracker för sexköp och översätta prislistor till bland annat svenska. I samband med fotbolls VM förväntas också trafficking att öka.

Trafficking och dess organisering samt konsekvenser blev för många svenskar känt genom Lukas Moodysons film "Lilja 4 –ever". Filmen bygger delvis på en sann berättelse om hur en ung flicka luras till Sverige från fattigdomen i Litauen med löften om arbete och en möjlighet till ett rikare liv. Filmen utspelar sig delvis i Malmö och belyser därmed ett problem som finns närmre oss än vi kanske tror. Under 2005 kunde man bland annat i Sydsvenskan läsa om kopplerihärvan och bordellverksamheten som bedrevs i Staffanstorp. Detta är ytterligare ett exempel på att trafficking och prostitution finns i vår närhet.

Vi kommer i denna uppsats att undersöka vilken typ av hjälp som prostituerade kvinnor erbjuds i Malmö kommun för att ta sig ur prostitutionen. Vi kommer också att undersöka attityder till prostitution och hur dessa kan ha förändrats sedan den nya sexköpslagen trädde i kraft 1999, en lag som Sverige är unik om att ha infört:

Lagen (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster trädde i kraft den 1 januari 1999 och kriminaliserar den som mot ersättning skaffar eller försöker skaffa sig en tillfällig sexuell förbindelse. Påföljden kan bestämmas till böter eller fängelse i högst sex månader (BRÅ-rapport 2000:4, s 8).

I lagen är det sexköpet som är olagligt och köparen som straffas, det vill säga att den prostituerade kvinnan genom att sälja sexuella tjänster inte gör något olagligt. Genom att kriminalisera köpet vill man minska efterfrågan och därmed i en förlängning minska prostitutionen. Med den nya lagstiftningen kriminaliseras inte kvinnan i prostitutionen och man förhindrar därmed att ytterligare stigmatisera denna grupp i samhället. Att grupper av människor får en stämpel på sig, eller blir så kallat stigmatiserade, beror till stor del på de rådande attityderna i samhället. På grund av detta anser vi att det är viktigt att undersöka attityder till prostitution i samhället.

Vi anser det viktigt att undersöka vilken hjälp de prostituerade kvinnorna får för att ta sig ur prostitutionen. Vi menar att man från Sveriges sida inte endast kan kriminalisera en handling utan att se till dess konsekvenser. Många kvinnor inom prostitutionen har en problematisk bakgrund och är i behov av stöd och insatser från samhällets sida för att bryta, vad vi anser vara, en destruktiv livsstil.

1.2 Syfte

Vi vill undersöka samhällets attityder i Malmö till prostitution, och hur dessa har förändrats i och med den nya sexköpslagens inträde 1999, samt vilken hjälp som erbjuds kvinnor inblandade i prostitution.

1.3 Frågeställningar

De frågeställningar vi valt att titta närmare på och behandla i vår uppsats för att kunna nå vårt syfte är:

Har prostitutionen ökat eller minskat sedan sexköpslagen trädde i kraft 1999?

Hur ser samhällets attityder till prostitution ut?

Vilken hjälp erbjuds prostituerade kvinnor i Malmö?

1.4 Metod och urval

1.4.1 Studiens uppläggning och urvalsmetoder

Vi har valt att göra kvalitativa intervjuer för att nå syftet med denna uppsats. Intervjupersonerna sökte vi per mail med en förfrågan, till en början, om skriftliga intervju svar. Vi ville i utgångsläget vända oss till nio berörda verksamheter i Malmö, Göteborg och Stockholm. Men på grund av tidsbrist hos många av intervjupersonerna blev responsen dålig. På grund av detta bortfall valde vi istället att inrikta oss enbart på Malmöområdet, vilket möjliggjorde muntliga intervjuer. Genom de muntliga intervjuerna fick vi också en möjlighet till mer omfattande svar vilket i en förlängning ger ett mer tillförlitligt resultat av undersökningen. Intervjupersonerna har innan intervjun haft tillgång till frågorna, om så önskats, och därmed haft möjlighet att förbereda sig något. Vi har använt oss av samma frågor (se bilaga 1) till alla intervjupersonerna, dock har de skiljt sig åt då vi riktat oss till de olika verksamheterna i frågorna. Vi har också under intervjuernas gång blivit rekommenderade andra intervju personer, vilka vi vänt oss till, inom verksamheter som kommer i kontakt med prostituerade kvinnor.

Vi har valt att vända oss till RFSU - Riksförbundet För Sexuell upplysning i Malmö, VoB - Vård och Boende i Malmö, Sprutbytesprojektet MAS – Malmö allmänna sjukhus, Prostitutionsgruppen i Malmö och Sven-Axel Månsson professor vid Malmö Högskola. Vi har valt dessa intervjupersoner då de inom sitt arbete på olika sätt kommer i kontakt med prostituerade kvinnor. Vi har intervjuat två anställda på Prostitutionsgruppen i Malmö, där man arbetar främst med gatuprostituerade kvinnor. På RFSU har vi intervjuat en socionom och sexualupplysare. RFSU arbetar främst med attityder och opinionsbildning kring frågor som bland annat rör prostitution, men kommer också i kontakt med prostituerade genom rådgivande samtal. På VoB har vi intervjuat en anställd som arbetar med skyddat boende för kvinnor, utsatta för främst hedersproblematik men även trafficking. Vi har även intervjuat en anställd på Sprutbytesprojektet, där man har daglig kontakt med missbrukare varav en del är prostituerade kvinnor med missbruksproblem. Vi har också haft möjligheten att intervjuar Sven-Axel Månsson, professor vid Malmö högskola, som har skrivit ett antal böcker och rapporter med anknytning till prostitution och som även har föreläst i Sverige och utomlands i ämnet.

1.4.2 Analys och transkribering av intervjuer

Vi har transkriberat intervjuerna ordagrant efter varje avslutad intervju. Utifrån detta skriftliga material har vi sedan sorterat ut det vi ansett relevant i förhållande till vårt syfte. Vi har sedan analyserat detta genom diskussioner och relevant litteratur. Vi har omvandlat utvalda delar av det skriftliga materialet till skriftspråk i vår framställan av intervjuresultaten i kapitel fyra. Omvandlingen till skriftspråk har vi gjort genom att ta bort upprepningar och småord, detta för att underlätta läsningen för läsaren. Vi har i kapitel fyra valt ut teman under vilka vi sammanställt det analyserade och bearbetade materialet.

1.4.3 Etiska överväganden

Vi har i denna uppsats valt att låta flertalet av våra intervjupersoner vara anonyma beträffande namn, då vi inte finner namn eller könstillhörighet relevant för vår undersökning eftersom vi sökt generella svar. Vi har däremot valt att ange arbetsplats i intervjuresultatet, då vi anser det både intressant och relevant att se de olika verksamheternas respektive insatser.

1.4.4 Resultatens tillförlitlighet

Vi har i vår undersökning intervjuat sex personer som representerar fem verksamheter i Malmö vilka arbetar med prostitution. Vi är medvetna om att det ur ett landsperspektiv är ett fåtal, men med begränsningen på Malmöområdet som vi har i denna uppsats, finner vi att våra intervjupersoner representerar en större del av det arbete som inriktar sig på prostituerade i Malmö. Vi anser därför att våra resultat angående den hjälp som kvinnor i Malmö erbjuds för att ta sig ur prostitutionen är tillförlitliga. I fråga om attityder har vi valt att se samhällets attityder till prostitution genom våra intervjupersoner. I sitt arbete möter intervjupersonerna samhällets attityder och genom det perspektivet, och med tanke på våra intervjuvars likheter anser vi våra svar tillförlitliga. Vi är dock medvetna om att en undersökning om attityder riktad direkt till samhällsmedborgare och aktörer skulle kunna påvisa ett annat djup och mer variation.

1.4.5 Källkritik

De källor vi har använt i form av litteratur, tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter anser vi är tillförlitliga. Ett fåtal av böckerna vi har använt oss av kan anses något gamla men vi har även jämfört olika böcker och sett att samma tendenser finns att hitta i så väl äldre som nyare litteratur, och därmed inte sett något hinder i tillförlitligheten för att använda dessa.

1.5 Centrala begrepp

1.5.1 Prostitution

I denna uppsats väljer vi att fokusera på kvinnliga prostituerade. Vi är väl medvetna om att det finns olika slags prostitution till exempel då män säljer sexuella tjänster.

Med prostitution menar vi företeelser där kvinnor säljer sexuella tjänster till män mot betalning. Där i kan ingå gatuprostitution, bordellprostitution och även internetbaserad prostitution samt trafficking. Vi kommer att skilja på trafficking och prostitution vid vissa frågeställningar.

1.5.2 Trafficking

Med trafficking avser vi kvinnor från främst Östeuropa som lockats till länder i väst av människohandlare. Kvinnorna befinner sig redan i utsatta positioner i sina hemländer vilket innebär bland annat knappa ekonomiska resurser och arbetslöshet. Kvinnorna inges i falska förhoppningar om arbetsmöjligheter utomlands och luras in i tvångsprostitution.

1.6 Fortsatt framställning

I kapitel två kommer vi under rubriken "introduktion och bakgrundsfakta" att presentera lagen, dess innebörd och ge en översiktlig förklaring till den problematik som kan finnas vid kvinnornas uppbrott ur prostitutionen. Vi kommer också i detta kapitel att beröra de samhällsattityder som enligt litteraturen finns och som kan påverka kvinnornas uppbrott. I kapitel tre kommer vi att redogöra för våra teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning. Här kommer vi att nämna teorier som empowerment, stämplingsteori och Habermas teori om kolonialiseringen av livsvärlden. Vi kommer också att presentera delar av förarbetet till sexköpslagen och även en attitydundersökning angående kriminalisering av prostitutionen. I kapitel fyra, intervjuresultat, börjar vi med att presentera våra respondenter och därefter sammanfattar vi intervjuvaren. Vi delar upp dessa under fyra teman "vilken hjälp erbjuds kvinnor att ta sig ur prostitutionen", "rådande attityder i samhället till prostitution, före och efter sexköpslagens inträde 1999", "har sexköpslagen lett till en minskning av prostitution i Malmö" och "är prostitution ett individuellt eller strukturellt problem". I kapitel fem kommer vi att presentera vår analys av intervjuvaren, även dessa under tre teman "samhällets insatser", "attityder i samhället" och "sexköpslagens inverkan". Här efter följer en slutdiskussion.

2 Introduktion och bakgrundsfakta

2.1 Lag om förbud mot köp av sexuella tjänster

Den 1 januari 1999 infördes sexköpslagen, lag om förbud mot köp av sexuella tjänster. Lagen innebär att den som försöker skaffa sig eller skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning kriminaliseras. Påföljderna till brottet är böter eller fängelse i högst sex månader (Brå, 2000).

Den som mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse, döms – om inte gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken – för *köp av sexuella tjänster* till böter eller fängelse i högst sex månader. För försök döms till ansvar enligt 23 kap brottsbalken. (Sveriges lagar, 1998:408, s 1583)

I Brås, brottsförebyggande rådets, rapport ”förbud mot köp av sexuella tjänster, tillämpningen av lagen under första året 2000:4” uppges att under första året efter att lagen trädde i kraft gjordes 91 polisanmälningar. Dessa anmälningar rörde i flesta fall gatuprostitution och uppdragats genom spaning av polisen i Göteborg, Malmö och Stockholm (Brå, 2000).

Enligt Brås rapport hade det under första året efter lagens inträde inte framkommit några problem eller oklarheter med lagen från polis eller åklagare. Däremot fanns osäkerhet i definitionen av ”tillfällig sexuell förbindelse”. Osäkerheten uppstod i samband med fall där det fanns stamkunder som gick till en och samma prostituerad och i de fall där en person betalat för en annan persons sexuella förbindelse. Dock hade denna osäkerhet inte lett till några problem vid fällandet av domar vid tidpunkten rapporten skrevs (Brå, 2000).

Sexköpslagen har blivit uppmärksammas då Sverige är unikt i världen om att ha en lag där enbart köparen kriminaliseras i prostitutionen. I de flesta länder i EU finns lagar där man reglerar prostitutionen, antingen i en tillåtande eller förbjudande riktning. Som vi nämnt tidigare i inledningen av denna C-uppsats är Tyskland och Holland två av de länder i EU som har en liberal inställning till prostitutionen, det vill säga har en lag som är tillåtande. Däremot tillåter man enbart prostitutionen till begränsat geografiskt område och man har också infört i lagen att de prostituerade måste delta i regelbundna medicinska kontroller. Länder som Danmark, Finland, Norge, Belgien och Frankrike har lagar som reglerar prostitutionen, i Brås rapport vill man kalla det för att de ligger någonstans mellan att tillåta och förbjuda. I dessa

länder är det så ledes en tredje persons exploatering av prostitutionen som är förbjuden, det vill säga koppleri (Brå, 2000).

Enligt Brås rapport var kritiken som fanns inför lagens inträde bland annat att prostitutionen inte skulle minska utan enbart övergå i dold prostitution. Kritiken innebar att det skulle bli svårare att nå de prostituerade och kunna erbjuda dem social hjälp. Då lagen införts fanns det kritik om att den skulle vara ineffektiv då den enbart lett till ett få antal lagföringar. Sifo gjorde en attitydundersökning gällande lagen i juni 1999. Den utgick ifrån intervjuer med 1000 personer. I undersökningen kom Sifo fram till att 76 procent av de intervjuade ansåg det rätt att införa lagen om att förbjuda sexköp, 15 procent ansåg det fel att förbjuda sexköp. Nio procent av de intervjuade var tveksamma till förbudet. Majoriteten av de intervjuade tyckte att det även skulle finnas förbud mot att sälja sexuella tjänster (Brå, 2000).

I Brås rapport har det framgått att lagen har varit framgångsrik under första året, då den medfört en minskning av gatuprostitution. Man menar också att det under den perioden inte fanns några uppgifter på att synlig prostitution hade övergått till dold prostitution. Det finns inte heller några klara uppgifter på om lagen, för köpsköparens del, skulle ha medfört en avskräckande effekt eller rädsla för att bli upptäckt. Däremot visar rapporten på att det under första året då lagen införts var fler prostituerade som sökte sig till socialtjänsten för att få hjälp med att ta sig ur prostitutionen. I rapporten menar man dock att det är svårt att göra en rättvis bedömning av lagen så kort tid efter att den införts (Brå, 2000).

2.2 Kvinnornas problematik vid uppbrottet ur prostitutionen

Ett av syftena med denna uppsats är att undersöka viken hjälp prostituerade kvinnor erbjuds från samhällets sida då de vill ta sig ur prostitutionen. För att rätt hjälpinsatser ska kunna erbjudas behövs en inblick och förståelse för problemen kvinnorna bär med sig från bland annat barndomen och från erfarenheterna inom prostitutionen. Vi kommer också att kort presentera hur uppbrottsprocessen ser ut för kvinnorna som vill lämna prostitutionen.

Efter ett uppbrott ur prostitutionen befinner sig kvinnan under de första sex månaderna i en kritisk situation bestående av bland annat självanklagelser och krisreaktioner. Man har brutit

sig ur ett invariant livsmönster och ännu inte funnit eller tillägnat sig en ny roll i livet. Det är vanligt att känna en tveksamhet, vilket också hänger samman med en social osäkerhet. Kvinnorna saknar ofta kunskaper och upplevelser ifrån ett vanligt vardagsliv, något som kvinnor utan erfarenhet av prostitution i samma ålder ofta har. Ulla-Carin Hedin och Sven-Axel Månsson skriver angående en undersökning om kvinnors uppbrott från prostitutionen att en av intervjupersonerna beskriver denna första period efter uppbrottet som att befinna sig i ett ingenmansland, mellan två världar. Kvinnorna i undersökningen vittnar även om skammens förödande inverkan på den egna självkänslan. En annan beskriver de tre till fyra första månaderna efter uppbrottet ur prostitutionen som ett "känslomässigt helvete" fyllt av ångestkänslor, självförakt och depressiv förtvivlan. Flera av kvinnorna beskriver denna krisperiod med en chock och reaktionsfas som varar allt ifrån ett par månader upp till ett halvår (Hedin & Månsson, 1998).

Upplevelser från tiden i prostitutionen gör sig påmind i form av psykosomatiska symtom och kvinnorna berättar om hur de under den första tiden efter uppbrottet kan plågas av illamående, huvudvärk, mag- eller ryggont, sömnbesvär eller oregelbundna blödningar. Att kroppen först senare släpper fram symtomen kan även ses vid långvariga stressreaktioner. En del kvinnor uppvisar även reaktionsmönster som kan liknas vid vad man brukar kalla posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) (Hedin & Månsson, 1998). Posttraumatiskt stressyndrom kan innebära reaktionsmönster som återupplevande av händelsen, isolering från familj och vänner, minnesförlust, omotiverade vredesutbrott och koncentrationssvårigheter (Eysenck, 2000). Ofta drabbas personer som erfarit upplevelser av tortyr, krigsskador, våldtäkt eller grov misshandel av detta. Denna psykiska störning menar man kan drabba personer som utsatts för en traumatisk händelse långt utöver vanliga mänskliga upplevelser (Hedin & Månsson, 1998).

Många av Hedin och Månssons intervjupersoner vittnar om ett respektlöst och oprofessionellt bemötande från olika myndigheter. Intervjupersonerna menar att det kan föreligga en stor okunnighet bland personal som kommer i kontakt med prostituerade eller före detta prostituerade kvinnor i hur man ska bemöta en klient som lider av psykosomatiska besvär såsom huvudvärk, sömnproblem, koncentrationssvårigheter, depressivitet och ångest. Yrkeskategorier som främst kommer i kontakt med kvinnorna är läkare och sjukvårdspersonal, personal inom psykologisk behandling, polisen, ekonomisk hjälp och rådgivning från socialtjänsten, samt stöd ifrån prostitutionsgrupper. En del kvinnor som vill ta sig ur prostitutionen har även missbruksproblem. Att använda droger är för många kvinnor ett

sätt att klara av att prostituera sig men prostitutionen kan också vara ett syfte till att finansiera drogmissbruket (Hedin & Månsson, 1998).

Lousie Eek, journalist med egna erfarenheter av livet som prostituerad, skriver att kvinnor som vill lämna prostitutionen chansartat söker sig till socialförvaltningen eller öppenpsykiatri. Här ger Louise Eek precis som Hedin och Månsson exempel på ett oprofessionellt bemötande från myndigheters sida. Hon säger att kvinnorna blir bemötta med misstänksamhet och känner sig kränkta. För kvinnorna i storstäder som Stockholm, Göteborg och Malmö finns speciella enheter med professionell kompetens, prostitutionsgrupper, inom den kommunala socialförvaltningen. Vidare nämner hon skambegreppet och förklarar hur skammen är svår att både definiera och identifiera. Ju tidigare känslorna av skam kommer in i kvinnans liv, desto längre blir behandlingstiden. Ofta har kvinnan i tidig ålder varit utsatt för trauman som våld, psykiska eller fysiska övergrepp, eller rentav sexuella övergrepp. Även Louise Eek, precis som Hedin och Månsson, tar i sin artikel upp att posttraumatiskt stressyndrom är något som ofta drabbar prostituerade kvinnor (Socialpolitik nr 1, 2006).

2.3 Samhällets attityder till prostitution

En av frågeställningarna i vår uppsats är hur attityderna till prostitution ser ut i samhället och hur dessa har förändrats sedan lagen som förbjuder köp av sexuella tjänster trädde kraft 1999. När man vill se närmre på och försöka förstå attityder till prostitution leds man lätt in på frågor och begrepp som rör jämlikhet mellan män och kvinnor, hur vi socialiseras in i olika roller samt hur bilden av kvinnor framställs inom media. För att väcka uppmärksamhet kring frågor som handlar om bland annat människohandel, våldtäkt och synen på sex och jämställdhet har Svenska Filminstitutet tillsammans med Rädda Barnen gett ut en bok. Man menar att könsmönster är något som skapas i det sociala och det är således inget vi själva väljer utan något vi tränas in i från födseln. Mäns våld mot kvinnor menar man grundas på ett förtryck, det vill säga männens överordnade ställning i samhället. Vidare menar man att det finns normer där det för männens del till exempel är normalt att ju äldre pojkar blir desto mindre talar man om känslor och undviker närhet. Ett av de krav som ställs på männen är att inte gråta. I många fall kan inestängda känslor yttra sig i form av våldsyttningar mot närstående (Svenska Filminstitutet & Rädda Barnen, 2004).

Från ett radikalfeministiskt synsätt menar Anthony Giddens att männens våld mot kvinnor är en central del av den manliga överordningen och att bland annat våld i hemmet och sexuella trakasserier är en del av det systematiska förtrycket av kvinnor. Det handlar alltså om ett systematiskt förtryck snarare än avskilda händelser med speciella psykologiska eller kriminella grunder. Vidare menar man från ett radikalfeministiskt synsätt att dominerande uppfattningar om skönhet och sexualitet är något som männen påtvingar kvinnorna i syfte att forma en speciell sorts kvinnlighet. Media, mode och reklamvärlden objektifierar kvinnorna och gör deras huvudsakliga roll till att behaga och underhålla männen. Giddens anser att sociala och kulturella normer som framhåller en slank kropp och en omsorgsroll i förhållande till män, bidrar till att vidmakthålla kvinnornas underordning. Vidare menar han att prostitution uttrycker och i viss mån vidmakthåller den tendens som går ut på att män behandlar kvinnor som objekt som kan "användas" i sexuella syften. Detta är ett tecken på ett patriarkaliskt förhållande som i många sammanhang står för den orättvisa maktfördelningen som finns mellan män och kvinnor. Andra och mer osannolika argument man ofta hör är att prostitution förekommer på grund av mäns starkare sexuella behov (Giddens, 2003).

Begreppet patriarkat kan beskrivas som ett "system av sociala strukturer och social praxis där män behärskar, förtrycker och utnyttjar kvinnor" (Giddens, 2003, s 122). Patriarkatet och kapitalismen är åtskilda system som samverkar med varandra på flera sätt. Kapitalism är ett ekonomiskt system som baseras på marknadshandel och ett kapital är de tillgångar eller pengar som investeras i hopp om att få en vinst. Kapitalismen över lag har kunnat utnyttja patriarkatet genom den könsmissiga arbetsfördelningen. I dag är i stort sett alla industriella samhällen kapitalistiska vars ekonomi grundar sig på fri företagsamhet och ekonomisk konkurrens. Kvinnor tenderar därmed att utestängas från vissa typer av yrken, de har lägre lön och får mindre kvalificerade uppgifter. Männens våld mot kvinnor kan uppfattas som individuellt men det rymmer ett visst mönster och sker av systematiskt slag, och generellt tolereras våldet av staten genom att den låter bli att ingripa. Den patriarkaliska staten uppvisar en systematisk partiskhet när det gäller patriarkaliska intressen. Dessutom finns institutioner och handlingsmönster inklusive media, utbildning och religion, vilka framställer en bild av kvinnor inom ramen för en "patriarkalisk blick". Dessa påverkar kvinnornas identiteter och föreskriver godtagbara normer för beteende och handling. Giddens menar att många sociologer skiljer mellan kön och genus och menar att "kön" handlar om de biologiska skillnaderna mellan mäns och kvinnors kroppar medan "genus" handlar om psykologiska,

sociala och kulturella skillnader mellan män och kvinnor. Genus eller könssocialisationen börjar så snart barnen föds och sker via familjen och media. Barn lär sig de normer och förväntningar som stämmer överens med deras biologiska könstillhörighet och följer under livet dessa könsroller (Giddens, 2003).

Hedin och Månsson förklarar att de samhällsförhållanden som omger kvinnor på väg ut ur prostitution påverkar uppbrottet och den efterföljande processen hon går igenom. Det handlar om resurser från samhällets sida som kvinnorna kan ta del av i form av arbete, bostad, studieplats och socialbidrag. Detta är strukturella förutsättningar som är av stor betydelse och påverkar utfallet av förändringen kvinnan går igenom. Strukturella betingelser handlar även om det ideologiska klimatet i samhället och hur attityder och förhållningssätt påverkar kvinnan i förändringsprocessen. Samhällets attityder till prostitution avspeglar sig i den allmänna debatten i media. Debatterna kan vara till godo för kvinnan då hon själv deltar i den och på så sätt påskyndar integreringen i samhället samt tas på allvar. I andra fall kan debatterna stärka kvinnans övertygelse om att samhället aldrig kommer att acceptera en före detta prostituerad. De intervjuade kvinnorna i Hedin och Månssons undersökning vittnar även om diskriminering och maktutövande i vardagliga situationer där kvinnan har blivit utsatt för förakt och stämpling av arbetsgivare, tjänstemän och grannar. Detta påverkar självkänslan och motivationen att kämpa vidare. Illegitim maktutövning från myndighetspersoners sida innebär bland annat att hindra fördelningen av viktiga samhälleliga resurser, bevara tjänstemännens maktmonopol samt att passivera vissa grupper kamp för sina rättigheter och skäliga levnadsnivå (Hedin & Månsson, 1998).

3 Teoretiska utgångspunkter och tidigare forskning

Vi kommer i detta kapitel redogöra för teorier och tidigare forskning som vi anser relevanta för vår undersökning. Vi kommer i korthet att redovisa bakgrunden till ”Lag om förbud mot köp av sexuella tjänster” för att belysa en attitydförändring till prostitutionen. I förarbetet kopplar man prostitution till våld mot kvinnor, vilket man inte gjort tidigare. Vi kommer därför att använda oss av förarbetet för att bättre kunna tolka attityderna som framgår i undersökningen. På samma sätt kommer vi att använda oss av attitydundersökningen i kapitel 3.2. Vidare följer teorin om empowerment vilken vi avser att använda för att förstå hur våra intervjupersoner arbetar för att stärka kvinnornas självkänsla. Att lämna ett liv som prostituerad och komma tillbaka till samhället är svårt och för att förstå motgångarna i detta kommer vi att redogöra för stämplingsteorin. Följande teori vi presenterar är Habermas teori om kolonialiseringen av livsvärlden, denna avser vi att använda för att förstå bakgrunden till de attityder som finns i samhället mot utsatta grupper, så som till exempel prostituerade kvinnor.

3.1 Bakgrunden till Lag om förbud mot köp av sexuella tjänster

I förarbetet till ”Lag om förbud mot köp av sexuella tjänster” kopplar man prostitution till mäns våld mot kvinnor. I förarbetet menar man att begreppet våld mot kvinnor även innefattar våld inom äktenskap, kvinnlig könsstympning, sexuella trakasserier i arbetslivet, handel med kvinnor och påtvingad prostitution. Vid FN:s kvinnokonferens 1995 i Peking framgår att våld mot kvinnor grundar sig i maktrelationer mellan kvinnor och män ur ett historiskt perspektiv. Dessa maktrelationer har lett till en diskriminering av kvinnor och en dominans av män. I en prostitutionsutredning som genomfördes 1993 lyftes också könshandeln fram, där män köper sexuella tjänster av i de flesta fall kvinnor. Det framgår också att ett större fokus bör läggas på köparna (Regeringen, 1997/98:55).

I förarbetet framhålls vikten av att sträva mot ett jämställt samhälle. Detta innefattas också av att försöka bekämpa mäns våld mot kvinnor, därmed är det felaktigt att män skaffar sig sexuella relationer med kvinnor mot betalning. Detta även om man i ett internationellt sammanhang kan se att Sverige har mindre omfattning av våld mot kvinnor än i andra länder.

Men det finns också under den senaste tioårsperioden en ökning av anmälningar som rör våld mot kvinnor. Det våld som kvinnor utsätts för av män har också, enligt forskning och litteratur, visat sig grundas på fördomar och föreställningar om kvinnors underordning och mäns överordning. Detta i en förlängning blir ett hinder för kvinnans rättstrygghet och fortsatt utveckling mot jämställdhet både strukturellt och individuellt. Regeringens uppfattning är att grunden för ett jämställt samhälle är att relationer mellan kvinnor och män ska bygga på ömsesidig respekt, hänsyn, självständighet och tolerans, både i hemmet, på gator och torg och arbetsplatser. Ett jämställt samhälle leder till att kvinnor och män har lika möjligheter, lika rättigheter och lika skyldigheter (Regeringen, 1997/98:55).

Förslaget från regeringen består av tre utgångspunkter. Den första innebär en skärpt lagstiftning gällande våld mot kvinnor, prostitution och sexuella trakasserier. Detta för att visa ett samhälleligt avståndstagande och för att ge offren en ökad trygghet. Lagen ska verka tillsammans med andra förebyggande insatser. Den andra utgångspunkten är just dessa insatser som riktas både till våldsbenägna män och till kvinnor som är utsatta för våld. Insatserna kan utgöras av utbildning och opinionsbildning gällande jämställdhet men också verksamheter som till exempel mansjourer. Den tredje utgångspunkten handlar om de kvinnor som utsatts för våld eller som riskerar att utsättas för våld, att dessa får ett lämpligt bemötande av personal på berörda verksamheter vilka kommer i kontakt med kvinnorna. Man menar att det finns fortfarande brister i detta trots att det under senare år vidtagits åtgärder. Denna utgångspunkt ska genomföras med hjälp av fortbildning av personal på bland annat socialtjänsten och hälso- sjukvården samt rättsväsendet och även genom större samverkan mellan myndigheter (Regeringen, 1998).

3.2 Undersökning av attityder till prostitution

Folkhälsoinstitutet genomförde en undersökning 1996 gällande svenskarnas attityder inför förslaget till lagen som skulle förbjuda sexuella tjänster. När undersökningen gjordes var varken den säljande eller köpande partens handlingar olagliga. I studien ställdes två frågor som hade till syfte att undersöka attityderna till en kriminalisering av prostitutionen. Frågorna var följande: En man betalar för sexuell samvaro med en kvinna. Bör mannens handling

betraktas som kriminell? En kvinna tar betalt för sexuell samvaro. Bör kvinnans handling betraktas som kriminell?

Tabell 13:15 *Attityder till en kriminalisering av mannen/
köparen fördelade efter kön (procent).*

Kriminalisera mannen	Kvinnor	Män	Alla
Nej	55	80	68
Ja	45	20	33
Totalt	100 (n=1316)	100 (n=1467)	100 (n=2783)

(Lewin (red.), 1998, sid 246)

Tabell 13:15 visar att det förekommer stora skillnader mellan män och kvinnor i synen på kriminaliseringen av köparna. Var femte man förespråkar ett förbud som kriminaliserar mannen, och nästan varannan kvinna vill ha ett sådant förbud (Lewin (red.), 1998).

Tabell 13:16 *Attityder till en kriminalisering av kvinnan/
säljaren fördelade efter kön (procent).*

Kriminalisera kvinnan	Kvinnor	Män	Alla
Nej	58	81	70
Ja	42	19	30
Totalt	100,0 (n=1310)	100 (n=1467)	100 (n=2777)

(Lewin (red.), 1998, sid 247)

Enligt tabell 13:16 framgår det att allmänheten inte stödjer en kriminalisering av den prostituerade kvinnan. Det är männen som i större utsträckning är för en sådan bestämmelse (Lewin (red.), 1998).

Fram tills denna attitydundersökning gjordes 1996, har det inte förekommit någon liknande studie som visat allmänhetens inställning till eventuella förbud gällande köp av sexuella tjänster, detta trots att det har pågått en livlig samhällsdebatt om huruvida prostitutionen bör kriminaliseras eller inte (Lewin (red.), 1998).

3.3 Empowerment teorin

Vi vill belysa hur man inom socialt arbete kan arbeta med klienter för att stärka deras självkänsla samt upptäcka och plocka fram den egna inre styrkan och kreativiteten. I dag är

empowerment ett begrepp som bland annat används allt oftare i näringslivet, det civila samhället och inom socialt arbete. Vi ser kopplingar till en salutogen människosyn genom att studera hur man arbetar utifrån ett empowermentperspektiv. Både en salutogen människosyn och ett empowermentperspektiv betonar vikten av att se det friska i individen samt att man utgår från möjligheten att individen ska kunna finna sin egen styrka. Enligt Hilde har vi sedan lång tid tillbaka levt i ett samhälle där regering och olika myndigheters inflytande över individen varit stort (Hilde, 2005). Vi vill genom teorin om empowerment också belysa vikten av att som klient vara delaktig i de beslut som rör en själv och därmed kunna öka sitt handlingsutrymme.

Det centrala i empowermentperspektivet är tron på alla människors individuella förmåga och möjligheter, tillgång till makt och inflytande i det egna livet, men även i samhället. Teoribildningen kring begreppet empowerment hör nära ihop med teoribildningen kring makt. Makt kan innebära att öka den egna förmågan och färdigheten, att få inflytande eller möjlighet att påverka beslutsfattande på individ-, arbets- eller samhällsnivå. I vissa fall där människor bemöts som passiva mottagare och inte ges möjlighet att utveckla sin vilja kan det leda till att samhällssystemet formar och stärker marginaliserade och utsatta människors inlärd hjälplöshet (Hilde, 2005).

Malcolm Payne menar att ett av syftena med empowerment är att hjälpa klienterna att ta makt över handlingar och beslut som påverkar deras liv. Han skriver att ”detta kan uppnås genom att minska följderna av sociala eller personliga hinder mot att utöva denna makt, genom att stärka självförtroendet och den egna förmågan att använda makten och genom att flytta över makt från omgivningen till klienterna” (Payne, 2002 s 353). Empowerment kan också byggas upp genom att socialarbetaren företräder klienten i förhållande till andra myndigheter och sociala strukturer så kallad ”advocacy” (Payne, 2002).

Samtidigt som användandet av begreppet och konceptet empowerment har ökat har även metoderna för att mäta dess tillförlitlighet ökat förklarar Hilde. Han menar att för att undvika att empowerment endast blir ett modeord som därigenom förlorar i styrka och betydelse är det av stor vikt att kräva noggranna och tydliga definitioner samt kvantitativa och kvalitativa utvärderingar som är anpassade till begreppets diskurs och innehåll (Hilde, 2005).

Professor Bengt Starrin har forskat om empowerment och för att förstå vad ett empowerment innebär har han lagt fram två modeller av hur en dialog och ett samarbete kan ske. Den ena är den empowermentinriktade modellen och den andra dess motsats, den paternalistiska modellen. Starrin beskriver den paternalistiska modellen som baserad på över- och underordning och att människor inte ses som aktörer i sina liv. Människor vet inte vad som är bäst för dem själva utan behöver tas omhand. Vad som anses bäst för en individ planeras av ”experterna” till exempel myndigheter och regering, som genom sina positioner har starkt inflytande över samhällsutvecklingen men ofta saknar praktisk erfarenhet av det ämne som de beslutar om. Den paternalistiska tankemodellen har en lång historia som fortfarande starkt påverkar vårt samhälle och tänkande menar Starrin. Som invändning till denna gamla tankemodell har den empowermentinriktade modellen utvecklats, vilken lyfter fram vikten av lika värde och en rättvis maktfördelning. Den paternalistiska tankemodellen skapar otrygghet och osäkerhet som ofta leder till känslor av skam. Detta leder i sin tur till och avgör hur mycket en människa vågar stå på sig eller ta för sig. I den empowermentorienterade tankemodellen däremot känner sig människor oftast trygga och säkra vilket leder till ett utökat handlingsutrymme, större självförtroende och initiativförmåga (Hilte, 2005).

Payne skriver även att människor som under hela sitt liv saknat makt kommer i stor utsträckning att drabbas av en inlärd hjälplöshet och hänvisar därmed till teorin om inlärd hjälplöshet. Teorin kan vara ett bra och användbart perspektiv inom det sociala arbetet och dess idéer är nära förknippade med, samt har ett forskningsmässigt stöd för tankarna om empowerment. Målet med empowerment är bland annat att få klienten att uppfatta maktstrukturer som komplexa och möjliga att påverka, att de är kapabla till att själva finna lösningar till sina problem, att socialarbetare är jämlikar och partner vid lösningen av olika problem samt att socialarbetare besitter kunskaper och färdigheter som klienterna kan använda sig av. Klienter har ofta en makt de inte förmår utnyttja eller som de tror de inte har. Enligt ett traditionellt antiförtryckande synsätt inom socialt arbete, menar Payne, leder till att marginaliserade grupper helt saknar makt på grund av det strukturella förtrycket. Empowermentperspektivet utgör i motsats ett mer positivt synsätt på socialt arbete (Payne, 2002).

3.4 Stämplingsteorin

Interaktionistisk tanketradition skapades 1937 av den amerikanske sociologen Herbert Blumer. Han studerade specifika mönster och karaktärsdrag som präglar mellanmännsliga relationer. Blumer var starkt kritisk till den dominerande behavioristiska vetenskapstraditionen som använde stimulusresponsmodeller för att studera människors liv. Enligt Blumer tolkar eller definierar människor varandras handlingar i stället för att bara reagera på dem som yttre stimuli. Svaret på en annan människas handling sker inte direkt som en reflex utan bygger i stället på den mening eller beteende som tillskrivs eller förknippas med handlingen. Beteendet förmedlas genom det interaktiva användandet av språkliga symboler och genom tolkning av andras meningsbärande handlingar. Blumer menar alltså att mellanmännsliga relationer och sociala händelseförlopp finns till på grund av den betydelse och de innebörder vi människor tillskriver dem och detta gäller i hög grad även sociala problem (Meuwisse & Swärd, 2002).

Under 1960-talet formulerade Howard Becker stämplingsteorin som bygger på en interaktionistisk tanketradition. Syftet med teorin var att "en handling för att bli avvikande eller kriminell måste definieras eller stämplas som sådan av omgivningen" (Meuwisse & Swärd, 2002, s 160). När en person gång på gång blivit stämplad som avvikare kommer personen också att se detta avvikande som en del av dess personlighet och försöka leva upp till detta. Sven-Axel Månsson menar att "individen formas och så småningom identifierar sig med det som trycks på henne utifrån" (Meuwisse & Swärd, 2002, s 162). Inom interaktionismen kallar man detta också för en karriärsprocess, att man socialiseras in i ett avvikarbeteende. I Interaktionismen menar man också att det som krävs för att individer ska ändra sina livsstilar är vändpunkter som uppstår i olika situationer. Sådana vändpunkter kan vara traumatiska händelser eller positiva händelser som innebär att individen stannar upp och ifrågasätter sin livssituation (Meuwisse & Swärd, 2002).

3.5 Habermas teori om koloniseringen av livsvärlden

Ett av syftena med denna uppsats har varit att undersöka samhällets attityder till prostitutionen. Prostitution tycker vi handlar om att kvinnor blir behandlade och ses som handelsvaror. Ofta finns en tredje person med i bilden som tjänar pengar på kvinnans kropp.

Att arbeta med rådande attityder i samhället och upplysa människor anser vi vara av stor vikt för att förbättra utsatta grupper situation. Vi anser att tidsandan vi lever i till stor del präglas av människors önskan om att tjäna mycket pengar, att kvinnor görs till objekt genom media samt att det generellt råder en mentalitet som uppmanar till att medborgare ska sköta sig själva. Mitt i detta till synes hårda samhällsklimat tycker vi att något viktigt gått förlorat, nämligen människors intresse för att visa solidaritet, påverka orättvisor, kommunicera med varandra och ifrågasätta rådande ideal i samhället. För att skapa oss en möjlig bild och förståelse för hur vissa EU-medborgare kan ha en tillåtande hållning till något som vi tar avstånd från i Sverige har vi valt att använda oss av sociologen Jürgen Habermas teori om kolonialiseringen av livsvärlden (Månsson, 2000).

Habermas talar om begreppen livsvärld och system som två områden eller nivåer i samhället. Båda begreppen är hämtade från tidigare erkänd samhällsvetenskap. Begreppet system kan jämföras med struktur. Begreppet livsvärld är hämtat från den fenomenologiska traditionen inom samhällsvetenskapen och står för den gemensamma förståelsehorisont vi människor delar i våra vardagsliv. Våra handlingar kan alltså ses som en form av språk, där vi gemensamt ger betydelse till vårt handlande. När vi agerar med varandra bygger våra handlingar på att de är begripliga för oss själva och vår omgivning. Denna gemensamma bakgrund av kulturell förståelse av dels oss själva men även av varandra, utgör vår livsvärld. Utan den förståelsen skulle vi inte kunna handla socialt menar Månsson. Vidare säger han att utifrån ett handlingsperspektiv kan ett system i samhället ses som ett stort nät av samhandlingar. I nätet av samhandlingar kan vi vara ovetande om varandras existens eller inte ens träffa varandra. Som exempel på att vi är ovetandes om samhandlingar som ändå berör oss ger författaren exemplet om klädesplagget vi köper. Vi vet inte vem som tillverkat det, plockat bomullen eller sytt plagget. Stora och abstrakta handlingssystem som det i exemplet har växt fram genom historien. Enligt Habermas är de främsta abstrakta handlingssystemen den ekonomiska marknaden och staten (Månsson, 2000).

Enligt Habermas teori utgörs det stora problemet i vår tid av att systemen, det vill säga staten och marknaden, alltmer koloniserar livsvärlden. Samhället är i grunden byggt på en strävan efter ömsesidig förståelse, vilket dock inte betyder att vi måste tänka eller tycka lika. Den ömsesidiga förståelsen innebär att när vi kommunicerar så är förutsättningen att vi vill bli förstådda och att vi försöker förstå den andres tal och handling. Problemet är enligt Habermas teori att om allt fler och alltmer av våra samtal och ömsesidiga handlingar samordnas av makt

eller pengar, så minskar den inneboende strävan efter det ömsesidiga samförståndet. Följden blir att vi görs till objekt för att tjäna pengar eller för att utöva makt och inte till de levande människor vi är. Detta kan ses genom att våra handlingar blir instrumentella, inriktade på vinning och allt mindre kommunikativa. Att denna instrumentella målrationalitet alltmer ersätter den kommunikativa rationaliteten som utgör samhällets grund ansåg även sociologen Weber som ett problem (Månsson, 2000). Att handlingar blir inriktade på vinning och makt tycker vi oss se genom politikernas sätt att arbeta och fördela pengar till behövande instanser i samhället. En utbredd uppfattning bland allmänheten är att politiker saknar verklighetsuppfattning och insyn i samhällsproblem, och därmed kan en grund för politikerförakt skapas. Vi anser till stor del att politiker som representerar folket är i nätet av samhandlingar som Habermas beskriver det, ovetande om hur livet för exempelvis en utsatt och marginaliserad kvinna kan se ut. Beslutsfattare är ofta ovetande om vilka resurser och attitydförändringar som krävs från medborgare och myndigheters sida för att människor ska kunna leva ett liv under skäliga omständigheter. I nätet av samhandlingar är politiker och medborgare ovetandes om hur marginaliserade medborgares livsförhållanden ser ut, eftersom vi visar lite intresse för våra medmänniskor och eftersom den kulturella förståelsen därmed till stor del försvunnit. Utan denna kulturella förståelse kan vi inte heller handla socialt. Dessa tankar om hur vår medmänsklighet och önskan till förståelse för andra människor ersätts och styrs av makt och pengar, anser vi är en av globaliseringens följder. Allt kan köpas för pengar, kvinnor görs till objekt genom media och därmed vidmakthålls patriarkala strukturer. Detta i sin tur skapar rådande attityder. Medborgares attityder, medkänsla och engagemang för marginaliserade grupper påverkar också vilka politiska resurser som satsas. Därför anser vi att det är av stor vikt att på ett korrekt sätt synliggöra, debattera och öka förståelsen för utsatta människors livsvillkor.

4 Intervjuresultat

Vi kommer i detta kapitel att presentera våra intervjupersoner och deras svar på våra frågeställningar. Vi har valt att presentera intervjuresultaten i fyra olika teman: vilken hjälp erbjuds kvinnor att ta sig ur prostitutionen, rådande attityder i samhället till prostitution före och efter sexköpslagens inträde 1999, har sexköpslagen lett till en minskning av prostitution i Malmö, är prostitution ett individuellt eller strukturellt problem.

4.1 Presentation av intervjupersoner

4.1.1 Prostitutionsgruppen i Malmö

Prostitutionsgruppen är en myndighetsorganisation som lyder under socialtjänsten. Prostitutionsgruppen har två anställda varav den ena med socionomutbildning och den andra med en bakgrund av att jobbat med bland annat missbruksbehandling. Under intervjun deltog de båda anställda. Prostitutionsgruppen arbetar med uppsökande verksamhet. Under två kvällar i veckan är de ute i prostitutionskvarteren i Malmö för att träffa de prostituerade kvinnorna och informera om Prostitutionsgruppens funktion och riskerna med prostitutionen. Främst arbetar man för att förhindra att nya unga kvinnor ska etablera sig inom prostitutionen.

4.1.2 RFSU – Riksförbundet För Sexuell upplysning

RFSU är en frivilligorganisation som arbetar med sexualupplysning, utbildning och opinionsbildning genom att bland annat arrangera kurser, konferenser och delta i debatter. Vår intervjuperson på RFSUs lokalförening i Malmö är socionom och sexualupplysare.

4.1.3 VoB – Vård och Boende

Den intervjuperson vi kommit i kontakt med på VoB i Malmö är socionom och arbetar med skyddat boende för personer som fallit offer för hedersproblematik och även trafficking.

4.1.4 Sprutbytesprojektet

Sprutbytesprojektet är ett projekt som drivits sedan 1987. Här erbjuder man missbrukare byte av sprutor och kanyler men också provtagningar, undersökningar, vaccination, och samtal med kurator. På Sprutbytesprojektet har vi intervjuat en av sjuksköterskorna.

4.1.5 Sven-Axel Månsson

Vi har intervjuat Sven-Axel Månsson, professor vid Malmö Högskola. Sven-Axel Månsson har skrivit ett antal böcker och rapporter med anknytning till prostitution och har föreläst både i Sverige och utomlands i ämnet.

4.2 Vilken hjälp erbjuds kvinnor att ta sig ur prostitutionen

På RFSU kan man erbjuda kvinnor i prostitution samtalsrådgivning. *”När det gäller själva rådgivningsverksamheten så är det så att folk vänder sig till oss av olika anledningar, både män och kvinnor vare sig de säljer eller köper sex”* säger intervjupersonen på RFSU. Vidare säger den intervjuade att *”det finns allt från ett enda telefonsamtal till fleråriga kontakter”*. På RFSU har man också möjlighet att hänvisa klienter till socialtjänsten, Sprutbytesprojektet och Prostitutionsgruppen.

Den hjälp VoB kan ge kvinnor att ta sig ur prostitutionen är främst riktad till traffickingoffer, man kan då erbjuda sina klienter skyddat boende och stödande samtal. VoB arbetar också med unga personer, främst kvinnor, som är utsatta för hedersproblematik. *”Inom hedersproblematiken är kontrollen av kvinnans sexualitet central”* säger vår intervjuperson på VoB. Intervjupersonen menar också att många av de flickorna som är utsatta för hedersproblematik har dålig självkänsla och befinner sig i en sårbar situation där de i många fall tar ett beslut att lämna sin familj och således står ensamma. *”De flickor som utsätts för hedersrelaterat våld har också ett utagerande beteende där det sexuellt utagerande ingår som en del”* menar den intervjuade och säger vidare att:

man då också kan låta sig utnyttjas, det kan jag säga att vi aktivt pratar om, vi pratar väldigt mycket om sexualitet /.../ för dom har ju också väldigt dålig självkänsla, man bygger upp det, att värdera sig själv och sin egen kropp och att sätta gränser, så man kan säga att vi jobbar förebyggande mot prostitution.

Den hjälp som Prostitutionsgruppen erbjuder kvinnor att ta sig ur prostitutionen bygger främst på uppsökande verksamhet, en av intervjupersonerna säger i intervjun att *”uppsökande verksamhet det är ju den som styr hela vårt arbete, för det är där vi kan hitta kvinnorna och dom som syns, så därför ligger halva våran arbetstid där”*. Vår andra intervjuperson på

Prostitutionsgruppen säger att *”det är ju då främst nya unga kvinnor och snabbt försöka få bort dom från prostitutionen så att de inte hinner etablera sig”*. Under två kvällar i veckan är de ute i prostitutionskvarteren i Malmö. En av respondenterna säger att *”det vi gör är ju att etablera en kontakt /.../ av dom 100 kvinnorna vi har så är det bara en som vi inte har någon kontakt med”*. En av intervjupersonerna menar:

att vi då som myndighet är där nere och går fram till den här kvinnan och presenterar oss och pratar lite med henne, om hon kanske varit där en, två, tre gånger innan och om hon inte har något missbruk, berättar om farorna och vad det här gör med kvinnor som är i prostitution så tror jag att många försvinner på så vis.

Prostitutionsgruppen arbetar främst med gatuprostituerade och många av dessa kvinnor har ett missbruksproblem. *”Dom som missbrukar, där handlar det alltid först om att få in dom i vården någonstans, för det är nästan alltid så att de har ett stort vårdbehov som kräver institutionsvård”* säger vår ena respondent. Prostitutionsgruppen hänvisar sina klienter till bland annat NAVET, som är ett projekt inom socialförvaltningen där är en sjuksköterska, en socialsekreterare och en läkare arbetar i ett team. *”NAVET där kan vi slussa in kvinnorna och så gör man en utredning och vid behov kan dom få Subotex och Metadon, så det är många som försvunnit från gatan på det sättet”* säger en av respondenterna på Prostitutionsgruppen.

Prostitutionsgruppen hjälper också kvinnorna med kontakter till behandlingshem och inskrivning till avgiftning. I behandling använder Prostitutionsgruppen sig bland annat av Prokrami. *”Prokrami där har vi grupper var fjortonde dag med kvinnor som prostituerat sig, bara de prostituerade, det har vi haft i många år och jag tror det är det enda behandlingshemmet i Sverige som kan erbjuda det”* säger man på Prostitutionsgruppen. De kvinnor som inte har ett missbruk säger en av intervjupersonerna *”har ju oftast något annat med sig, psykisk störning även social störning”* som bland annat kan härstamma från barndomen men också kan yttra sig utifrån hela deras livssituation *”så dom är mycket svårare att jobba med, dom behöver ju psykiatrisk hjälp”* säger samma intervjuperson vidare.

Till Prostitutionsgruppens hjälp hör också empowerment, att till exempel stötta och stärka kvinnorna i behandlingen. *”En kvinna på avgiftningen kan säga att åh kan ni inte komma upp, så åker man upp och besöker och peppar henne”* säger en av våra respondenter. Prostitutionsgruppen erbjuder också förmedling av information om Anonyma Alkoholister, AA och Anonyma Narkomaner, NA och menar att deltagande i deras möten är stärkande för

kvinnorna. ”AA och NA är väldigt bra för kvinnorna behöver aldrig vara ensamma utan där finns ju en gemenskap” säger en av de intervjuade. Prostitutionsgruppens hjälp bygger mycket på ihållighet och att aldrig ge upp om kvinnorna som behöver hjälp, på Prostitutionsgruppen säger man att ”vi lämnar liksom ingen förrän dom sagt till oss att dra åt helvete”. Båda våra intervjupersoner menar att det finns hjälp för alla och säger att ”alla som vill ha hjälp får hjälp”.

På sprutbytesprojektet erbjuds missbrukare byte av sprutor och kanyler, provtagningar, undersökningar, vaccination, och samtal med kurator. Sprutbytesprojektet vänder sig till missbrukare, således också till prostituerade med missbruksproblem, över tjugo år. Missbrukaren får själv söka hjälpen. Intervjupersonen på sprutbytesprojektet säger i intervjun gällande de under tjugo år att ”vi erbjuder provtagning, vaccinationer, läkarbesök och kurator /.../ men ofta är de i första åren av sin prostitution och då är inte vi intressanta”. Det vill säga ifall man är under tjugo år kan man inte hämta ut några kanyler eller sprutor och således är inte sprutbytesprojektet intressant för många unga missbrukare. Sprutbytesprojektet samarbetar med kvinnokliniken vilket innebär att en barnmorska finns tillgänglig en dag i veckan.

Sven-Axel Månsson säger angående sexköpslagen och hjälpen till kvinnorna som vill ta sig ur prostitutionen att lagen från början hade i syfte att verka som komplement till andra sociala insatser. Han menar att detta sägs tydligt i förarbetet till lagen och i själva lagen och menar att:

därför så föreslår man då att när samhället ska satsa på tillämpningen av det här så ska då förvisso polisen få en del summor pengar och så ska sociala sektorn få en del /.../ jag uppfattar att man satsat en del på polisen och på en del utbildningsinsatser, men det har varit mycket lite satsning på det sociala arbetet.

Vidare menar Sven-Axel att ”kommunerna själva har i stort sett tagit sitt ansvar /---/ i Malmös fall har man ju utifrån egna resurser försökt iscensätta en ny strategi för bekämpandet av prostitution som är på gång nu, som man arbetar aktivt med” men intervjupersonen tillägger att detta är endast i projektform och att för projekt finns det inga garantier för en fortsättning. ”Man iscensätter saker och sedan så kan de ta slut endera dagen” säger han.

4.3 Rådande attityder i samhället till prostitution, före och efter sexköpslagens inträde 1999

Flera av intervjupersonerna uppgav att man från samhällets sida kan ha antingen en tolerant attityd eller en mer restriktiv, det vill säga negativ attityd. Ett exempel på tolerant syn kan vara inställningar om legalisering av bordeller för att skydda kvinnorna och underlätta deras arbete. En av intervjupersonerna på Prostitutionsgruppen säger att *"vi hör ju ofta att hade det inte varit bättre med lagliga bordeller så att kvinnorna slapp fara illa och lite mer ombonat och skydda dom och kanske kunde gå på läkarundersökningar"* men intervjupersonen tillägger sin egen attityd och menar att *"hon kan förstå de som säger så därför att dom vet inte ett skit om prostitution och vad det leder till för konsekvenser"*. Intervjupersonen på VoB säger liknande att *"det finns en liberaliserande våg där man pratar mycket om att man ska acceptera prostitution, att det är bättre att se till att kvinnorna får sina sociala rättigheter"*. Men vi kan avläsa en personlig attityd då den intervjuade säger att *"om man träffat på de här trafficking tjejerna är det väldigt svårt att ha den inställningen då det handlar om ren sexslavhandel, ytterligheten av prostitution"*.

På sprutbytesprojektet framhåller den intervjuade att det fortfarande är gamla attityder som råder i samhället *"det är samma snack idag att det är världens äldsta yrke och att dom hjälper vissa"*. Respondenten anser sig också ha hört attityder som *"jaja men dom kan ju bara sluta"* men tillägger att *"precis som dom själva går ner där för att dom själva tycker att det är roligt"*. Vidare anser intervjupersonen att attityderna kan formas av bristande insyn i problematiken och säger *"allmänheten i sig tänker ej så men om man vet vad det handlar om, då blir det jobbigt, då blir det en människa det handlar om inte bara en hora"*.

Den intervjuade på RFSU säger att *"jag skulle tro att minst 80 – 90 % av svenskarna om man skulle gå ut på stan och fråga skulle säga att nej jag tycker prostitution är negativt /.../ men om man skulle prata med individer i lugn och ro och utveckla tankegångarna och diskutera då tror jag nog att många skulle tycka nja vad är problemet egentligen"*. Vidare menar intervjupersonen att man påverkas starkt av den politiska hållningen i samhället gällande sina attityder. Även Sven-Axel Månsson menar liknande då han säger att *"vi har ett sådant klimat när det gäller debatter i Sverige att hela tiden gå i en riktning, på gott och ont, att det snabbt infinner sig ett slags paradigm om hur vi ska prata om saker och ting, hur vi ska tänka om"*

saker och ting”. Han tar även upp att debatten som förts i media angående trafficking också kan ha påverkat attityderna kring prostitution i samhället till att fler är negativt inställda till prostitution:

Frågan om trafficking och därmed delvis frågan om prostitution har fått ganska mycket fokus i samhällsdebatten, många politiker har engagerat och uttalat sig och man har haft kampanjer, man har sett innebörden av och konsekvenserna i TV reportage och förvisso då gärna kopplat till traffickingfrågan, men jag tror att det varit en kampanj som liksom entydigt pekar på det negativa med prostitution.

Vidare säger Sven-Axel Månsson att ”det har stärkt en slags, en känsla jag har i alla fall, att vi idag har en övervägande majoritet som är väldigt negativa och kritiska till prostitution, varav många tycker den här lagstiftningen är väldigt bra”.

När man pratar om prostitution i stort, och även gällande attityder, utgår man ifrån att kvinnan säljer och mannen köper. ”I debatten kan man ju säga att heteronormen är ganska så tongivande, att man utgår ifrån att det är något som sker mellan män och kvinnor, där män är förövare och kvinnor är offer” säger man på RFSU, vidare menar intervjupersonen att man bortser från prostitution mellan samkönade eller då mannen är säljare och kvinnan köpare.

På Prostitutionsgruppen yttrar en av de intervjuade liknande som respondenten från RFSU att ”man har en negativ attityd till det här med prostitution och då fokuserar man på kvinnan”. På Prostitutionsgruppen ger man också exempel på den negativa attityden till de gatuprostituerade i Malmö ”vi har haft medborgargården ute på gatorna i Malmö, och dom har ju riktat sig till kvinnorna, det är ju lättare att gå på kvinnorna än männen, de har gått fram till dom och sagt att de ska försvinna därifrån”. Den intervjuade på RFSU säger i intervjun att ”Man utgår från att det är något som är patologiserat, en sjukdom, ett tillstånd som inte är friskt”.

En av våra intervjupersoner menar att det finns en attityd i samhället om en uppdelning av kvinnor, vi och dom. På VoB säger intervjupersonen att ”synen på kvinnorna går tillbaka till det att man delar upp kvinnor i vi och dom, vi dom goda, moraliska och dom, de förtappade alltså det där hora madonna syndromet som fortfarande lever kvar väldigt starkt i vårt samhälle”.

Flera av intervjupersonerna påstår att det råder en osäkerhet i bemötandet av prostituerade kvinnor bland personal som kommer i kontakt med dessa. I intervjun med

Prostitutionsgruppen säger en av respondenterna i samband med samtal mellan kvinnorna och personalen på behandlingshem att *”förmodligen kommer detta för nära personalen själva, att man förväxlar detta med sexualitet med sin egen”*. Vidare säger den andra respondenten på Prostitutionsgruppen i samband med att personal avstyr samtal om prostitutionen med sina klienter att:

säger man det till dessa kvinnor är det samma som kom inte med sådan skit till mig för det pallar jag inte med, det är ju jätte många som gör så och jag tror att någonstans så handlar det om omsorg om kvinnorna för dom tror att det är kvinnan som inte orkar med det, dom är inte medvetna om det här med sig själva.

Vidare säger man inom Prostitutionsgruppen att *”det saknas mycket kompetens på behandlingshem”* och detta i förhållande till samtal om prostitutionen med kvinnorna. En av intervjupersonerna säger vidare att *”det har faktiskt varit personal som har sagt att: jag tycker inte att man ska ta upp det överhuvudtaget och prata om det med dom, att det är deras ensak och att det är ytterligare ett övergrepp”*. Angående socialtjänsten ser man dessa tendenser i attityder också i form av samtalsviljan. Man säger vidare på Prostitutionsgruppen att *”det händer ofta att dom vet att kvinnan prostituerar sig men ingen säger något och det blir ju också ännu värre, det är inte alls ovanligt”*. Intervjupersonen från VoB menar att attityderna är positiva *”om man då tänker på hur man reagerar i våra familjehem när dom fick förfrågan om att ta emot flickorna så var ju dom väldigt toleranta och förstående och bemötte de här flickorna på ett väldigt fint sätt, icke fördömande på något sätt”*. På Sprutbytesprojektet menar den intervjuade att bemötandet är viktigt och att inom Sprutbytesprojektets verksamhet utgår man från att prostitution är ett jobb, detta för att inte stämpla kvinnorna. *”Vi har ju våra personliga kort /.../ där är frågan jobbar du som prostituerad, det är ju ett jobb, det handlar inte om sex eller känslor”*.

Flera av intervjupersonerna menar att synen på kvinnan formas av könssocialisering som börjar redan när vi är barn. En av intervjupersonerna ger exempel på hur pojkar är mer tillåtna att bejaka sin sexualitet än flickor. Respondenten menar att detta påverkar bilden av kvinnorna och därmed attityderna i samhället till prostitutionen, att det därigenom kan anses berättigat att män köper sex av kvinnor. Intervjupersonen från RFSU ger oss exemplet:

Åk till stranden i Höllviken en sommar och se hur barn springer runt nakna och hur de bekräftar pojkarna och deras kön, pojkarna får dra i sin lilla snopp som i ett gummiband och alla tycker att det är väldigt sött och gulligt, och man bekräftar positivt pojken, du är

bra, du duger, och bekräfta, medan flickorna får tillsägelser att ta bort fingrarna från snipan, det kommer in sand, och då får man en negativ bekräftelse. Och jag tror redan där börjar det att kvinnor får en ganska dålig eller otillräcklig bekräftelse och frikopplar sin sexualitet.

Intervjupersonen menar att ”män bejaktar sin sexualitet, sin drift på ett annat sätt än kvinnor som det är mer tabu för på något sätt”. Även den intervjuade på Sprutbytesprojektet menar att attityderna påverkas av detta då intervjupersonen anser att kvinnans roll är att behaga männen och pekar också på att ”sjuariga flickor har stringtrosor och spetsbehå” och menar att detta förstärker en bild av ”den lilla horan”.

På RFSU menar respondenten att attityden i samhället till prostitution kan påverkas genom att man sprider kunskap om sexualitet och säger att man kan:

förändra attityder på lång sikt genom att ifrågasätta, jobba med oss själva, våra egna värderingar och syn och det är ju den största utmaningen och där kan jag yttra ganska mycket kritik till alla utbildningar och inte minst socialhögskolan där man aldrig talar om sexualitet, sexualitet som en positiv kraft i människans liv, som något salutogent.

Angående attitydernas förändring i samhället i och med sexköpslagen inträde svarade respondenten på VoB att:

det var ett tag som det framfördes mycket kritik mot sexköpslagen mer i den där liberala inriktningen då men jag tycker att i och med att myndigheterna och framförallt polisen ser att den ger effekt, att man ser att den går in och sätter gränser för hur man kan utnyttja människor, har den dämpats något.

Den intervjuade på RFSU säger i intervjun att ”i stort så sker en sorts moraliseringsvåg i Sverige från det att vi har haft en ganska fri syn på sexualitet under nittioalet så har det under tjugohundratalet varit en slags backlash /.../ prostitutionen har på något sätt fördömts ganska kraftigt de senaste åren sedan lagen kom”. Sven-Axel Månsson menar att det fanns en negativ attityd till att lagen skulle träda ikraft. Han menar dock att om man delar upp det på män och kvinnor så kunde man se att ”kvinnorna ville ha en sådan lagstiftning mot köparna, medan männen fortfarande inte ville kriminalisera könsköparna men det var ändå många män som ville detta trots allt”. Sven-Axel Månsson har också en gissning om hur attityderna ser ut till lagen och därigenom till prostitutionen idag. ”Min gissning är att fler människor är positiva till lagstiftningen idag än dom var då när det var en hypotetisk fråga, jag tror det

beror på olika saker, dels på att det allmänna intrycket är att den här lagstiftningen fungerat ganska väl” säger Sven-Axel Månsson.

4.4 Har sexköpslagen lett till en minskning av prostitution i Malmö

På RFSU menar intervjupersonen att sexköpslagens inträde har inneburit att ”prostitutionen liksom försvinner från synfältet, från gatan, så man inte riktigt har samma koll /.../ inte samma insyn och var finns den nu någonstans och hur kan vi hjälpa folk nu”.

De intervjuade från Prostitutionsgruppen säger att ”vi räknar med att vi hade 200 kvinnor inom gatuprostitutionen per år och nu ser vi ungefär 100 kvinnor, sen tror vi inte att prostitutionen på Internet har ökat i och med sexköpslagen, den tror vi hade varit där ändå”. Man säger vidare att ”dom har fått det mycket svårare på gatan, dom kan stå där en hel dag, en hel kväll och inte få en kund”. Sven-Axel Månsson säger också att ”jag tror att totalt sett så har prostitutionen minskat, det är min uppfattning”. ”Sedan nyrekryteringen den är inte heller så stor som den har varit tidigare och det vet vi inte vad det beror på, eftersom vi vet att heroinet flödar i Malmö” säger en av de intervjuade på Prostitutionsgruppen.

Intervjupersonerna på Prostitutionsgruppen ser precis som intervjupersonen på RFSU att prostitutionen tagit sig nya vägar. ”En sak som vi också märkte är ju mobiltelefoner den har också hjälpt till att flytta prostitutionen från gatan så att man sköter förhandlingar utanför gatan” säger man på Prostitutionsgruppen. Vidare säger en av respondenterna i intervjun att ”det är mindre kvinnor och torskar men annars ser det ut precis som innan lagen det är inte det att det smygs eller så” och tillägger att ”det är precis lika öppet och så var det inte under första och andra månaden efter lagen trädde i kraft, då var det helt tomt inne i prostitutionskvarteren”. Intervjupersonen på sprutbytesprojektet menar att ”precis när den trädde i kraft, om vi ser till siffrorna, så minskade den, men sen så har den ökat igen, skillnaden är att man använder sig av mobiler, man ringer, mycket möjligt att direkta gatuprostitutionen har minskat i statistiken, men det har den inte”.

På VoB säger intervjupersonen att ”sexköpslagen har haft en positiv effekt på traffickingproblematiken därför att den försvårar för dom, det är besvärligt för huvudmännen

att etablera sig här". På Prostitutionsgruppen menar man också att det inte längre är, i och med sexköpslagen, lika intressant för människohandlare att ta in kvinnor till Sverige.

4.5 Är prostitution ett individuellt eller strukturellt problem

Både Prostitutionsgruppen och respondenten på RFSU menar att det kan ses som ett strukturellt problem. Respondenterna på Prostitutionsgruppen säger *"så länge efterfrågan finns så kommer det också att finnas prostitution"*. Intervjupersonen på VoB menar att:

det är ett strukturellt problem, om man ser det globalt sett så handlar det mycket om kvinnors möjlighet till självförsörjande, det är en väldigt stark fattigdomsstämpel på det här, som man glömmer i vårt välfärdssamhälle där det också finns andra orsaker till prostitution.

En av respondenterna på Prostitutionsgruppen menar att man kan se det som både ett individuellt och strukturellt problem. Strukturellt problem då det handlar om politik och ett individuellt problem för som intervjupersonen säger *"för dom som är där"*. Även Sven-Axel Månsson menar att prostitutionen kan ses som både ett individuellt och ett strukturellt problem. Strukturellt då han menar att *"det är ju så att rekryteringen till dom prostituerade sker från dom fattiga, utsatta, dom bekymrade människorna, dom illa medfarna"* han menar också att ett bevis för att prostitutionen är ett strukturellt problem är att *"det kan nog vara ett individuellt beslut men vad man ska vara klar över är att det sker under mer speciella premisser som gör att dom här människorna ofta har en bakgrund som gör att man inte kan jämföra deras beslut med andra kvinnors i samma situation"*. Prostitution som ett individuellt problem förklarar Sven-Axel Månsson med att *"det finns alltid ett val, hade det inte funnits ett val hade dessa kvinnor inte kunnat lämna prostitutionen bakom sig vilket dom gör en del av dem"*.

5 Analys

5.1 Samhällets insatser

Enbart i en av verksamheterna vi valt att undersöka når man sina klienter genom uppsökande verksamhet i prostitutionsområdena. I övriga verksamheter uppsöker kvinnorna hjälpen själva.

I alla de verksamheter våra intervjupersoner arbetar i erbjuder man samtal och rådgivning. Man arbetar för att stödja kvinnorna eller som intervjupersonen på VoB säger att ”vi pratar om väldigt mycket sexualitet /.../ för dom har ju också väldigt dålig självkänsla, man bygger upp det, att värdera sig själv och sin egen kropp och att sätta gränser” och detta är tendenser vi ser i alla våra intervjupersoners arbete angående samtal och rådgivning. Detta stämmer väl in på teorin om empowerment då man hjälper klienterna att ta makt över beslut och handlingar som påverkar deras liv, genom att stärka självförtroendet och den egna förmågan att använda sin makt (Payne, 2002). Prostitutionsgruppen är den verksamhet som hjälper kvinnorna att komma i kontakt med bland annat socialtjänsten och olika behandlingshem för inskrivning och avgiftning. Detta kan liknas vid den del av empowerment som innefattas i ”advocacy” det vill säga företrädande av klienterna i förhållande till myndigheter och sociala strukturer (Payne, 2002).

I arbetet hos flera av intervjupersonerna ingår även att hänvisa till annan hjälp så som behandlingshem, NAVET, kvinnokliniken, dagverksamheter och även till självhjälsgrupper som AA och NA. Inom självhjälsgrupperna får kvinnorna en starkare självkänsla och ingår i en gemenskap med andra som befinner sig i liknande situation, vilket kan vara avgörande för ett uppbrott ur prostitutionen. Hedin & Månsson menar att de sex första månaderna i uppbrottsprocessen är kritiska och att man brutit sig ur ett invariant livsmönster men ännu inte funnit eller tillägnat sig en ny roll i livet (Hedin & Månsson, 1998). Genom gemenskapen i AA och NA kan kvinnan stärkas och hitta sin roll utanför prostitutionen, vilket utgör ett slags empowerment.

Nästan alla av intervjupersonerna hjälper i ett långsiktigt perspektiv kvinnor som vill ta sig ur prostitutionen genom att arbeta för att förändra attityder i samhället. Det förebyggande arbetet

sker genom opinionsbildning och föreläsningar samt personliga samtal. Intervjupersonen på VoB menar att genom personliga samtal kan man stärka och förhindra ett inträde i prostitutionen för de kvinnor som befinner sig i riskzonen. Den intervjuade på RFSU framhåller vikten av deras arbete med opinionsbildning för att sprida kunskap, ifrågasätta och förändra attityder. I stämplingsteorin menar man att när en person definierats eller pekats ut som på något sätt avvikande av omgivningen så identifierar sig personen slutligen med omgivningens attityder. Detta innebär att man socialiseras in i ett avvikarbeteende, vilket också kallas karriärprocess (Meuwisse & Swärd, 2002). För att bryta en sådan stämpling från samhällets sida är det av stor vikt att arbeta med fördomar, stereotypa bilder, kunskap samt attityder. Detta innebär att då kvinnorna bryter sig ur prostitutionen för att etablera sig i samhället, möts de av acceptans, öppenhet och attityder som gör återanpassningen lättare. Liknande förklarar Hedin och Månsson att samhällsförhållandena som omger kvinnan på väg ut ur prostitution påverkar uppbrottet och den efterföljande processen hon går igenom. Utfallet påverkas av strukturella förutsättningar så som hur det ideologiska klimatet i samhället ser ut samt attityder (Hedin & Månsson, 1998).

5.2 Attityder i samhället

Flera av intervjupersonerna menar att attityderna i samhället formas av den rådande politiska hållningen i landet. Debatterna i Sverige går hela tiden i en och samma riktning vilket är på gott och ont, menar Sven-Axel Månsson och säger att *”det infinner sig snabbt ett slags paradigm om hur vi ska prata om saker och ting, hur vi ska tänka om saker och ting”*. En möjlig teori är att den pågående debatten angående trafficking kan ha påverkat attityderna till prostitution och gjort flera negativt inställda, menar några av intervjupersonerna.

I stort sett samtliga av våra intervjupersoner menar att det finns två olika attitydriktningar hos samhällsmedborgarna. Den ena innebär att man är negativ till prostitutionen och vill eliminera den från samhället. Den andra inriktar sig på en liberalare hållning där man, som en av de intervjuade på Prostitutionsgruppen säger att *”vi hör ofta att hade det inte varit bättre med lagliga bordeller”*. Intervjupersonerna menar att de som antagit en liberal hållning grundar sina attityder på okunskap om prostitutionens innebörd och dess konsekvenser. Enligt Habermas teori tyder denna okunskap på att man inte är medveten om samhandlingarna, det

vill säga man ser inte till individen i prostitutionen (Månsson, 2000). Som den intervjuade på Sprutbytesprojektet säger att *”allmänheten i sig tänker ej så men om man vet vad det handlar om, blir det jobbigt, då blir det en människa det handlar om inte bara en hora”*. Habermas menar att den kulturella förståelsen som är den gemensamma bakgrunden för oss och vår omgivning, den som utgör livsvärlden, saknas idag. Utan en sådan förståelse för varandra handlar vi inte heller socialt (Månsson, 2000). Under vår intervju nämner man på Prostitutionsgruppen att *”vi har haft medborgargården ute på gatorna i Malmö”* vilket vi ser som en tendens till att vi avskärmar oss från, och saknar den kulturella förståelsen för varandra. Habermas teori pekar på att förståelse för våra medmänniskor har ersatts av pengar och makt (Månsson, 2000) vilket kan visa sig i att kvinnor ses som handelsvaror, till exempel inom prostitutionen, önskan om att legalisera bordeller och inte minst inom trafficking.

När det gäller attityderna i samhället menar våra intervjupersoner att man fokuserar på kvinnan i prostitutionen, och att den attityden oftast då är negativ. På RFSU menar intervjupersonen också att heteronormen är tongivande i debatten och att man utgår ifrån att *”män är förövare och kvinnor är offer”*. Flera av intervjupersonerna menar att denna syn formas genom en könsocialisering som börjar redan i barndomen. Även Giddens menar att barn lär sig de normer och förväntningar som stämmer överens med deras biologiska könstillhörighet. Han menar att det är en könsocialisation som sker via familjen och media. Detta i en förlängning menar Giddens gör att prostitution i viss mån vidmakthåller och uttrycker en tendens som går ut på att män behandlar kvinnor som objekt vilka kan användas i sexuella syften (Giddens, 2003). Även den intervjuade på Sprutbytesprojektet säger att *”kvinnans roll är att behaga männen”*. Enligt Giddens skulle det vara en yttring av ett patriarkaliskt förhållande och som till viss del står för en orättvis maktfördelning mellan män och kvinnor (Giddens, 2003). Även i förarbetet till sexköpslagen betonar man vikten av att sträva för att uppnå jämställdhet och man hävdar då att det är felaktigt att män, mot betalning, skaffar sig sexuella relationer med kvinnor (Regeringen, 1998). Den patriarkaliska staten menar Giddens bevakar sina patriarkaliska intressen, det vill säga det som ligger i männen intresse. Det finns även institutioner och handlingsmönster som till exempel media, utbildning och religion vilka hjälper till att framställa bilder av kvinnan inom ramen för en *”patriarkalisk blick”*. Dessa bilder påverkar kvinnans identitet och reglerar godtagbara normer för beteende och handling (Giddens, 2003). Samtliga av våra intervjupersoner menar att gamla attitydtraditioner fortfarande till viss del lever kvar. Exempelvis säger den intervjuade på VoB att *”synen på kvinnorna går tillbaka till det att man delar upp kvinnor i vi och dom, vi dom*

goda, moraliska och dom, de förtappade alltså det där hora madonna syndromet som fortfarande lever kvar väldigt starkt i vårt samhälle”.

Payne nämner att socionomer kan ha svårt med vissa empowermentstrategier eftersom myndigheten där de arbetar utgör en del av ett socialt system som rutinmässigt nedvärderar en del minoritetsgrupper. Genom att reagera likartat och jämbördigt på alla som kommer till exempelvis en socialbyrå kan man minska diskrimineringen. Negativa värderingar är vanliga och oftast tillämpas de utan att personalen tänker på det vilket leder till risken att vissa grupper drar sig för att kontakta exempelvis socialtjänsten och därmed går miste om service de har rätt till (Payne, 2002). Liknande kan vi se genom våra intervjuer där det poängteras att det ofta råder en okunskap från personalens sida i bemötandet av prostituerade kvinnor. Till exempel säger man på Prostitutionsgruppen om behandlingspersonals attityder *”det händer ofta att dom vet att kvinnan prostituerar sig men ingen säger något och det blir ju också ännu värre, det är inte ovanligt alls”*. Ofta styrs och påverkas personal dessutom av egna attityder i mötet med prostituerade kvinnor. Även Hedin och Månsson hävdar att många av deras intervjupersoner berättar om just ett sådant oprofessionellt och respektlöst bemötande när de har kommit i kontakt med olika myndigheter. Författarna menar vidare att det kanske beror på en okunnighet bland personal i hur man ska bemöta kvinnor i prostitutionen (Hedin & Månsson, 1998). Den tredje utgångspunkten i förarbetet till lagen innebär just detta att minska okunnighet och därmed oprofessionella bemötande av klienter genom att fortbilda personal på bland annat socialtjänsten. Men man vill även verka för mer och bättre samarbete mellan olika myndigheter (Regeringen, 1998).

5.3 Sexköpslagens inverkan

Ett mönster som vi kan utläsa ur intervjusvaren pekar mot att samhällets inställning till lagen är positiv. Sven-Axel Månsson gissar att fler människor är positiva idag till lagstiftningen än för sju år sedan när den infördes, bland annat på grund av att lagstiftningen fått positiva resultat. Detta visar sig i attitydundersökningen gjord 1996 då de flesta som deltog i undersökningen, 68 procent, var emot en kriminalisering av mannen (Lewin (red.), 1998). Däremot visar SIFOs attitydundersökning gjord 1999 att 76 procent av deltagarna i undersökningen var positiva att införa lagen om att förbjuda sexköp (Brå, 2000).

I prostitutionskvarteren i Malmö sker uppgörelserna lika öppet som innan lagen trädde i kraft, dock menar en av respondenterna på Prostitutionsgruppen att ”vi räknar med att vi hade 200 kvinnor inom gatuprostitutionen per år och nu ser vi ungefär 100 kvinnor”, det vill säga att gatuprostitutionen har halverats i Malmö i och med sexköpslagens inträde. Vi kan också se i våra intervjusvar att ett fåtal av våra intervjupersoner menar att det finns en risk med att prostitutionen i och med sexköpslagen enbart har försvunnit ur synfältet. Till exempel säger den intervjuade på sprutbytesprojektet att *”precis när den trädde i kraft /.../ så minskade den, men sen så har den ökat igen, skillnaden är att man använder sig av mobiler /.../mycket möjligt att direkta gatuprostitutionen har minskat i statistiken, men det har den inte”*. I Brås rapport kan man utläsa att lagen under första året har varit framgångsrik då den medfört en minskning av gatuprostitutionen. Man har inte heller sett några bevis för att prostitutionen har övergått till dold sådan. Vad man inte heller kan peka på är ifall lagen skulle ha medfört rädsla eller avskräckande effekt för köpsköparna att bli upptäckta. Vad rapporten däremot visar är att fler prostituerade under lagens första år sökt hjälp hos socialtjänsten för att lämna livet som prostituerad (Brå, 2000).

6 Slutdiskussion

Vår undersökning har visat att det finns två inriktningar när det gäller attityder i samhället till prostitution. Den ena inriktningen lutar mot ett mer liberalt tänkande medan den andra till en mer negativ inställning till prostitutionen. Vår uppfattning är att ett liberalt tänkande i flesta fall grundas på en okunnighet angående prostitutionens bakgrund. Vi anser att människor som är för legalisering av bordeller till stor del styrs av gamla tanketraditioner som till exempel att mannens sexualitet är starkare än kvinnans. Ofta rättfärdigar de sina argument med att prostitution är världens äldsta yrke och är något som alltid har funnits. De människor som istället har en negativ inställning till prostitution är människor som tenderar till att ifrågasätta och tänka kritiskt till samhällsstrukturen, könsfördelningar och huruvida kvinnor har ett val att prostituera sig eller inte.

Under våra intervjuer har vi haft intressanta diskussioner med våra respondenter om vad ett ”val” är. Flera av respondenterna menade att kvinnorna inte har ett fritt val på grund av samhällets struktur. En annan respondent berättade att denne träffat på prostituerade som valt sin sysselsättning utifrån en egen fri vilja. Ett sådant argument anser vi ofta används av prostituerade för att rättfärdiga sitt leverne och det enda liv man kanske känner till.

Vi tycker arbetet med den här C-uppsatsen har varit givande och väckt många nya frågor hos oss. Givande därför att då man tittar på och vill förstå fenomenet prostitution upptäcker man dess komplexitet, bland annat den ojämna maktfördelningen mellan könen som genomsyrar hela samhället. I och med förarbetet till lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster ändrade man fokus på problemet med prostitution. I förarbetet kopplades prostitution ihop med mäns våld mot kvinnor och ett krav på en förbättrad jämställdhet i samhället. Vi hoppas på att den nya sexköpslagen med tiden kommer att verka för ökad jämställdhet i Sverige.

Än så länge har inte lagen blivit utvärderad och vi precis som Sven-Axel Månsson anser att en sådan utvärdering borde göras. Angående detta säger Sven-Axel Månsson att:

Jag har vissa misstankar om att intresset för en sådan här utvärdering inte är så stort utan att man är rätt nöjd med att Sverige har ett positivt anseende och att man påstår sig veta att det fungerar ganska bra och jag tror att delvis att man har rätt i det, men det finns saker som inte fungerar och då går de inte att förbättra, då ser man inte problemen och man får dom inte analyserade, man liksom sopar saker under mattan. Jag tycker man hela tiden ska ställa sig på olika utsiktspunkter och titta på samma fenomen från olika

perspektiv, liksom reflektera och fundera och inte tro att man har alla lösningar en gång för alla, för det har man inte i dessa frågor.

Vi tycker att en utvärdering bör göras för då den kan visa på en effekt där prostitutionen kanske har minskat och då kan denna lag fungera vägledande åt andra länder. I våra intervjuer fick vi flera gånger höra att man sett tendenser till att man i andra EU länder riktat blickarna mot Sverige och vår lag.

Det finns många pågående debatter med anknytning till prostitution. Bland annat visar Louise Eek att mellan år 2004 och år 2006 tilldelades polisen trettio miljoner i ökade anslag, med anledning av sexköpslagen, medan socialtjänsten under samma period inte blev tilldelad några pengar alls. Polisen har även fått kontinuerlig utbildning och fått ta del av aktuell information och forskning. Hon menar att polisen fått överta socialtjänstens arbete med att stötta, hitta bostad, tolkhjälp och att avgöra när kvinnorna och människohandlarna är redo för förhör. Detta därför att det inte funnits ekonomiska möjligheter och kunskap hos socialtjänsten menar Louise Eek (socialpolitik, 2006). Vi anser att man inte enbart kan kriminalisera en handling utan att man även måste se till konsekvenserna som följer och ta ansvar för dessa. Vi tycker därmed inte att resurser enbart ska avsättas för att döma gärningsmännen utan också för att ge kvinnorna en chans att ta sig ur prostitutionen.

För att kvinnorna ska kunna ta sig ur prostitutionen anser vi att det krävs en attitydförändring från samhällets sida gentemot prostituerade, till exempel att man inte låter sig styras av fördomar. Vi tycker det är viktigt att man ser människan bakom prostitutionen. Detta kan knytas till ett salutogent tänkande där man ser människans inneboende möjligheter och fokuserar på det friska i varje individ. För att nå dit är det viktigt att man arbetar med sina attityder, så väl socionomer som allmänheten i stort. Just nu pågår, som vi nämnt tidigare, många debatter i ämnet vilket vi tycker är viktigt då det främjar till en dialog och kan påverka till en attitydförändring.

Den hjälp som erbjuds kvinnor i Malmö för att ta sig ur prostitution bygger enbart i en av verksamheterna på uppsökande verksamhet, övriga får kvinnorna själva söka sig eller blir hänvisade till för att få hjälp. En stor del av hjälpen som finns är rådgivning, vilket kan innebära enstaka samtal till fleråriga samtalskontakter, samt förebyggande samtal. I nästan alla verksamheter finns en möjlighet att hänvisa sina klienter vidare till bland annat NAVET,

behandlingshem, AA, NA, socialtjänsten och även hänvisning mellan respondenternas verksamheter. Det finns även hjälp i form av skyddat boende, läkarundersökningar, vaccinationer, provtagningar och byte av sprutor och kanyler. Genomgående i våra intervjuer har respondenterna förmedlat att till grund för deras arbete ligger ihållighet, engagemang och ett stort intresse för dessa kvinnor och frågor som rör prostitution.

Under arbetets gång har vi förstått att kvinnor som vill lämna prostitutionen har varierande och ofta omfattande problem. Vi tycker att den hjälp som finns i Malmö idag för kvinnorna är bra. Däremot har vi förstått att det finns bristande kunskap i hur man bemöter dessa kvinnor till exempel vid socialtjänsten och på behandlingshem. Prostitutionsgruppen i Malmö har, som vi tidigare nämnt, grupper för enbart före detta prostituerade kvinnor på ett av behandlingshemmen. För dessa kvinnor är det svårt att prata om och bearbeta sina upplevelser från prostitutionen tillsammans med människor som inte varit i samma situation. Vad man inte får glömma är att dessa kvinnor är hårt stämplade av sin omgivning och känner stor skam. Sådana speciella samtalsgrupper, anser vi, skulle behövas på fler behandlingshem. Det är viktigt, anser vi, med ökad kunskap hos berörd personal för att kunna ge dessa kvinnor ett bra bemötande. I ett vidare perspektiv menar vi att man kan förbättra detta genom att till exempel på socionomutbildningen i större utsträckning ta upp problem som rör prostitution, skam, attityder, sexualitet och jämställdhet.

Under uppsatsarbetets gång har vi enbart skrapat lite på ytan av ämnet. Vi har insett att det vi trodde var ett lättdefinierat problem är mer komplext än så, och att det finns mycket att göra för att förhindra prostitutionen. Sett ur ett globalt perspektiv tvingas och luras kvinnor och barn världen över in i prostitution på grund av fattigdom eller okunskap. Kvinnor som faller offer för trafficking kommer till största delen från länder präglade av arbetslöshet, fattigdom och med dåligt fungerande utbildnings och socialförsäkringssystem. Genom att gynna och satsa på flickors utbildning tror vi att exploateringen av kvinnor, och därmed trafficking och prostitution, världen över på sikt skulle minska. I många kulturer ligger det i familjens intresse att få många söner och, som i exempelvis Indien, ses döttrar som en ekonomisk börda för familjen, på grund av den hemgift de förväntas betala till mannens familj vid giftermål. Indien är bara ett exempel på ett patriarkaliskt land där männens värderingar och intressen styr. Genom utbildning blir kvinnor medvetna om sina rättigheter och kan börja ifrågasätta samhällets förtryck och orättvisor. Därmed öppnas fler vägar vilka kan leda till bättre

möjligheter för kvinnor att försörja sig. Vi har förstått att även i Sverige grundar sig många steg in i prostitutionen på bristande ekonomi och drömmar om ett ekonomiskt rikare liv.

Oavsett vilken typ av prostitution det handlar om så är det ett val kvinnan gör, men vi menar att dessa val är begränsade, näst intill obefintliga då dessa tas utifrån kvinnans uppväxt, bakgrund, nuvarande situation och enligt samhällsstrukturerna.

7 Källförteckning

Litteratur

Brottsförebyggande rådet (2000), *Förbud mot köp av sexuella tjänster, Tillämpningen av lagen under första året, BRÅ-rapport 2000:4*, Brottsförebyggande rådet, Information och förlag, Tierp

Eysenck, Michael (red.), (2000), *Psykologi – ett integrerat perspektiv*, Studentlitteratur, Lund.

Giddens, Anthony, (2003), *Sociologi*, Studentlitteratur, Lund.

Hilte, Mats (red.), (2005), *Kön, behandling och kunskap - om olika vägar ut ur missbruk och social marginalisering*, Studentlitteratur, Lund.

Lewin, Bo (red: Kerstin Fugl- Meyer, Gisela Helmius, Ann Lalos, Sven-Axel Månsson), (1998), *Sex i Sverige- om sexuallivet i Sverige 1996*, Folkhälsoinstitutet, Stockholm.

Meeuwisse, Anna; Swärd, Hans, (2002), *Perspektiv på sociala problem*, Natur och kultur, Stockholm.

Månsson, Per, (2000), *Båten i parken - introduktion till samhällsstudier*, Bokförlaget Prisma, Stockholm.

Månsson, Sven-Axel; Hedin, Ulla-Carin, (1998), *Vägen ut! – om kvinnors uppbrott ur prostitutionen*, Carlsson bokförlag, Stockholm.

Payne, Malcolm, (2002), *Modern teoribildning socialt arbete*, Natur och Kultur.

Regeringens proposition, (1998), Kvinnofrid 1997/98:55

Svenska Filminstitutet; Rädda Barnen, (2004), *Vad har mitt liv med Lilja att göra?*, Svenska Filminstitutet, Stockholm.

Sveriges lagar, 1998:408, *lag om förbud mot köp av sexuella tjänster*, Thomson Fakta AB, Stockholm

Tidskriftsartiklar

Eek, Louise (2006), "*Ingen hjälp genom ny lag*" i Socialpolitik nr 1

Intervjuguide

Följande frågor önskar vi få besvarade som underlag för vår c-uppsats. I uppsatsen avser vi att undersöka attityder i samhället till prostitution och vilken hjälp som erbjuds de prostituerade kvinnorna. Vi avser även att undersöka hur attityderna och hjälpen från samhällets sida kan ha förändrats i och med den nya sexköpslagens inträde 1999. I uppsatsen kommer vi också att belysa rådande attityder inom EU gällande prostitution och hur dessa eventuellt kan påverka det svenska arbetet mot prostitution och samhällets attityder. Vi önskar att ni utgår ifrån arbetet i eran region när ni besvarar frågorna.

- Upplever du att prostitutionen i Sverige ökat eller minskat sedan sexköpslagen trädde i kraft 1999?
- Hur ser samhällets attityder till prostitution ut, så som du upplever det utifrån ditt arbete?
- Har du märkt av en attitydförändring i samhället till prostitution sedan den nya lagen trädde i kraft?
Skulle en sådan attitydförändring kunna ha påverkats av den liberala inställningen till prostitution som råder inom en stor del av EU?
- Arbetar du i och med ditt arbete aktivt för att förhindra prostitution?
- Vilken hjälp erbjuder ni människor som är involverade i prostitution?
- Tycker du att ert arbete har påverkats av de rådande liberala tankegångarna inom EU gällande prostitutionen?
- Hur ser du som jobbar med frågor kring prostitution till den rådande liberala inställningen inom EU?
- Ser du prostitution som ett individuellt eller strukturellt problem?